

ESZTERGÁR LAJOS
A SZOCIÁLIS MUNKA VÁZLATA*)

A gazdasági eltolódás a magyar társadalom életében a feszültséget állandósította. Kinövéseket idézett elő, amelyek nem maradtak következmények nélkül. A "lesz, ahogy lesz" elve mint társadalmi szemlélet az idők sodráját nem bírta el. A magára hagyott egyén a szükségletek kielégítésének hiánya miatt nehéz sorsba jutott, az egyének azonos okokból fakadó szenvedése, azonos nélkülözései a társadalmi osztályok ellentétét kiélezték. A hiányok és a rétegekbe, osztályokba tömörülés társadalmi szakadékokat okoztak, amelyek egymástól elválasztották a nemzet ereje szempontjából nem nélkülözhető és a nemzetbe szorosan együvé tartozó alkotórészeket. Az individualizmus elve a háború utáni viszonyok kialakulásában éreztette káros hatását. A háború során öntudatra ébredt társadalmi rétegek és osztályok nagy számuk és erejük tudatában nem voltak többé hajlandók a háború előtti állapotba visszaszálllyedni, követelték minden téren életlehetőségeiket.

A nemzet élni akart. A megcsönkítetttség dacára nagy nyomorúságból fel akart támadni. Az elesettség réaszmléltette az illeltekéseket a nemzet erőt alkotó elemek, tényezők kutatására és elismerésére. Az élniakarás, az új élet követelte a megerősödés érdekében a nemzethez tartozó minden kis - egyéni és csoportos - erő érvényesülési lehetőségét. Nem lehetett többé a nemzet és a jövő szempontjából különleges helyzetet biztosítani egyeseknek, kisebb csoportoknak, rétegeknek, hanem meg kellett nyitni az összes lehetőségeket a nemzet keretében élő minden egyes tag részére azért, hogy közös munkával biztosíthassák a nemzet fennmaradását.

Ilyen körülmények között nem maradhatott figyelmen kívül az a tapasztalati tény, hogy erő kifejtésre csak az az egyén alkalmas, akinek elsőrendű szükségletei nem hiányoznak. A szükségletek kielégítését szolgáló javak biztosításán kívül módot kell nyújtani a kevesebb ismerettel rendelkező egyéneknek arra, hogy a boldogulásuknak útját megtalálják. Ezenkívül az eszközök megszerzési lehetőségét is meg kell nyitni, melyek segítségével az egyén a nincstelenségből kikerüljön, és a legégetőbb hiányok kielégítésén túl abba a helyzetbe jusson, hogy mint önálló egyéniség a nemzeti vagyon, a nemzeti erő szaporításának alkotó tényezőjévé váljék.

Az ország határain túl nagy változások történtek. A régi elméletekkel szakítottak, az egyes társadalmi osztályok kiváltóságos helyzete megszűnt. Az egyéni érvényesülés helyébe a nemzet, a nép, a közösség érdekei léptek. A nemzet szempontjából a

*) A szerző kiadása, Pécs, 1939.

közösség szervezett munkája, a közösség erejének megnövelése volt az elérendő cél. A nemzeti és népi közösségi erő az országok arculatát megváltoztatta, és fölénybe került az individualis-liberális elveket valló nemzetekkel szemben. A gyakorlatban elért eredmények meghatározták azt az irányt, amelyben a magyar életnek fejlődnie kell.

Az országos érdekek szolgálata szempontjából fontos körülmény, hogy ki vezeti az egyént a nemzeti célok felé, továbbá, hogy hogyan kapcsolódik be az egyén a nemzeti közösség szolgálataiba. A közösség az egyénekben épül fel, az egyének gazdasági helyzete, társadalmi szemlélete, nemzeti eszméje határozza meg az összesség fejlődési irányát. Amíg az egyén létfenntartásához szükséges elemek hiányával küzd, addig nem lehet tőle építő munkát várni. Minden építő munkához eszközök és akarat szükséges. A nincstelenség nélkülözzi az eszközöket, akarata is csak a kiáltó hiányok, az elsőrendű szükségletek kielégítésére irányul.

Az elsőrendű szükségletek kielégítése, továbbá az életgondoktól való mentesülés iránti vágy sodorja a tömeget a különböző társadalmi, politikai mozgalmakba. Társadalmi, gazdasági, politikai iskolázottság nélkül a jelszavak és propaganda ereje, valamint a propagáló egyének szuggesztív hatása alatt foglalt a múltban állást, csatlakozott egyes irányzatokhoz az egyén és a belőlük alakult tömeg, melynek helyzete javulását ígérték. A tömegek összehozása különösebb nehézséget nem okozott. A tömegmozdulások útján céljaikat elérni akartó egyének és kisebbségek érvényesíthették a maguk egyéni, politikai, gazdasági és világnézeti felfogását.

A nagy tömeg tehát kikérült abból a vezetési irányból, amely a nemzet léte szempontjából rendkívül nagy jelentőségű volt. Mesterségesen kimélyített szakadékok áthidalását megakadályozták. Az áthidalás megszüntette volna a tömeg kihalását és ferdéirányú vezetését, nem tette volna lehetővé a gazdasági és politikai kihalást, következésképp megakadályozták azoknak a szempontoknak érvényesítését, amelyek a lakosságnak széles rétegeit jobb helyzetbe hozták volna.

Az individuális, liberális irányzat szelleme kihatott a kiadott jogszabályok végrehajtására is. Megjelentek a jogszabályok, kiadták az utasításokat, a közfelügyelet azonban úgy irányította, hogy annak az írott malasztól jelentős hatása nem maradhatott. A nemzeti érdekek szolgálatait ellátó szociálpolitikai koncepció hiányzott. Egyes adott esetekben, kiáltó hiányok orvoslására kiadtak - jobbra áthumanisztikus szempontok figyelembe vételével - utasításokat, ezek azonban légtérben térben mozogtak, mert az intézkedések a megvalósításnak "nervum rerum"-járól, az anyagiak biztosításáról megfeleltek. A közfelügyelet pedig minden ilyen irányú kiadást a közjótkonyosság számlájára, társadalmi önkéntes adakozásra utalt.

A közigazgatás, amelynek a kiadott jogszabályok, utasítások végrehajtása lett volna a feladata, nehéz helyzetbe ju-

tott. Az autonómia választott tisztviselőinek is áldozatot kellett volna hozniuk az esetleges érdekekben, mert többnyire a birtokos osztályból kerültek ki, másrészt azonban kötve volt az autonóm tisztviselők keze, mert azok akaratától függött megválasztásuk, előmenetelük, akiknek érdekei a nagytömegek érdekeivel ellentétben állottak. Ilyen körülmények között a kiadott törvények, jogszabályok, utasítások végrehajtása az államhatáron kívüli alátámasztása nélkül a lakosságnak megterhelésével és közérdekű magatartására való szorításával lett volna biztosítható. A földbirtokosnak meg kellett volna adni a magasabb munkabért, jobb cselédlakásokat kellett volna építtetni, a közületeknek az anya- és csecsemővédelem, óvodások, iskolások stb. védelmének megoldása végett intézményeket kellett volna létrehozni. Ellenőrizni, sőt kikényszeríteni kellett volna, hogy úgy a mezőgazdasági, mint ipari munkás megkapja azt a bért, amely megélhetését fedezte volna. Tehát mindazoknak a jogvédelmét csökkentették volna a szociális közigazgatási intézkedések, akik az autonómiában és a parlamentben a döntés birtokában voltak. Ilyen körülmények között kettősség keletkezett. Az államhatáron felelőssége tudatában a nemzet jövőjének megóvása, biztosítása, a nemzeti erő fokozása érdekében kiadta a jogszabályokat. A kiadott jogszabályok, utasítások, rendelkezések azonban formák maradtak, amelyekre kimondták a végrehajthatatlanságot, időszerűtlenséget, túlzást, fantáziaszüleményt stb., amelyekkel érdemben nem foglalkoztak. Ez a szemlélet érlelte aztán a helyzetet oda, hogy mikor a nemzetnek a lét és nemlét meggyében a legnagyobb erőkifejtésre van szüksége, hatalmas tömeg küzd az elsőrendű szükségletek hiányával, amely gyengíti a nemzet súlyát, jelentőségét és hatóerejét.

A helyzet javítására tett intézkedések a külső és belső feszítő erő eredőjeként jelentkeztek. A hibák javításra megérttek. A nemzetközi helyzet alakulása szempontjából követőleg jelentkezett a nemzeti erő fokozása, amely csak kiegyensúlyozott gazdasági és társadalmi körülmények között biztosítható. A társadalmi és gazdasági kiegyensúlyozás munkája úgy minőségileg, mint mennyiségileg kinőtt az individuális-liberális karitatív pepecselés keretei közül. Ma már a szociális munka nem maradhat közjótékony szereletközpönyve alatt, nem maradhat az alamiznaosztás módszerénél. Az összes körülmények és függőségek egybevetése, a gazdasági lehetőségek kihasználása, a társadalmi rétegek helyzetének a többi rétegre és a jövőre való kihatása szabja meg az intézkedéseket. Ezt pedig nem lehet dille-táns munka keretében elvégezni, sőt szakképzett, jól felkészült, széles látókörű, a körülményekkel, a lehetőségekkel szemlélő és azokat kihasználni tudó ügyszerető, lelkiismerets iránt nyitott és végrehajtott tisztviselőkre van szükség.

A nemzeti megerősítés munkája nem maradhat kizárólag a közigazgatás feladata. Az egymásra utalt és társadalmi osztályokba tömörült, de együttesen a nemzetet alkotó emberek köz-igazgatási, társadalmi és egyházi igazgatása együttes feladatként oldhatják meg a nemzetet, a társadalmat és az egyházat közelebbi érintő szociális problémákat. Ugyanaz az egyén alanya a közigazgatásnak, az egyháznak és a társadalomnak is. Az élet

sokoldalú problémáinak egy részét a közigazgatás oldja meg, más-
sik része az egyházi és harmadik része a társadalmi munka keretében megoldandó feladat. Egyik tényező sem hiányozhat, mikor a munkaeredmény biztosítása érdekében, a nemzet jövője szempontjából az egyes feladatok megvalósításra kerülnek.

Az egyén - mint a társadalom életének alkotó eleme - a benne rejlő individuális hajlam, függetlenségre való törekvés, a gyengébb rovására való érvényesülés miatt csak a hatalom birtokában szorítható közérdekű magatartásra, ha az etika ereje erre nem elegendő, tehát szükség van a közigazgatás intézkedésére és közreműködésére. Ugyanis "a közigazgatás: az állam, vármegyék és a községek s a szervezetükhöz tartozó közjogi, jogi személyek szerveinek minden olyan ténykedését, amely az egyházak és a társadalom munkásságát a társadalom jólétének emelése érdekében megszervezi, irányítja, ellenőrzi, segítyezi s a karhatalom rendelkezésre bocsátása útján támogatja - az állami, vármegyeyi és községi közintézeteket és gazdasági vállalatokat pedig létrehozza, céljait kitűzi, fenntartásukról és zavartalan működésükről gondoskodik s céljaik megvalósítására felülgyel." /1/

A szociális problémák csak módszeres munka keretében oldhatók meg. A teljes áttekinthetőség nyújtja a megbízható megoldás lehetőségeit, ez azonban feltételezi, hogy azokkal a problémákkal, amelyek a szociális munka fogalmához kapcsolódnak, tisztában legyenek azok, akik a szociális munkára vannak hivatva. A magyar szociálpolitika nélkülözötte úgy a közigazgatásban, mint a társadalomban a módszeres kutatást. Kitűnő kutató munkák elvértéssel végződő ugartörése felhívta az illetékesek figyelmét az e téren mutatózó hiányokra. A szociális problémák nem egy forrásból keletkeztek, azokat nem lehet helyi karitatív segélyekkel izolálni, nem lehet elintézésük tömegmunka, sem pedig kényelimesebb határozati forma. A szociális munka felőleli az egész magyar életet, tehát a megoldások megkínánják, hogy a hozzákapcsolódó társadalmi rétegek és azok gazdasági helyzetét figyelembe vegyék. A szociális munka pontosan működő gépezethez hasonlítható, amelyben megvannak az alkotórészek, s amelyeknek mozgásban tartása az a céltudatos államhatalmi törekvés, amely a szociális helyzet megjavítására irányul.

A szociális munka fentebb említett feladatának csak akkor felel meg, ha az az élet infernójából indul ki. Az infernó mutatója a szociális problémákat, illetőleg a szociális problémák következtében kerülnek az egyesek - az individuális hibákon kívül - az élet infernójába. A problémák érzékelése céljából le kell szállani a nyomorhoz, nélkülözéshez, panaszhoz, hogy azoknak lemerése, áttekinthetése révén az egyénből tömeggé fejlődő problémák hatását, erejét át lehessen tekinteni. Az áttekinthetett, lemerített szociális problémák okait, a forrását kell kutatni. Módszeres szociális munka tehát a problémák keletkezésénél kezdődik. A keletkezés során vissza kell menni a problémák kiindulási pontjához, végig kell kísérni a problémákat útjukon, és meg kell látni az összes következményeket és hatásokat, melyek a problémák nyomán keletkeznek.

A szociális munka megszerzésének megvannak az előfeltételei. A szociális problémákat a kielégítetlen szükségletek okozzák. A szükségletek az egyéneknek jelentkeznek. A sok azonos egyéni hiány a csoportok, társadalmi rétegek, társadalmi osztályok hiányává fejlődik. Látni kell, hogy melyek azok a problémák, amelyek könnyen alakulnak át egyéni problémából társadalmi problémává. Ezeknek a felkutatása és megállapítása ad képet a szociális szükségletekről.

A problémák szerint kétfelé tagozódik a munka, és pedig a megelőző munkára és a meglévő problémák megoldási munkájára. A megelőzési munka is az egyénnél veszi kezdetét, mert a fentebbiek szerint a társadalmi probléma az egyéni problémák összessége. A megelőzési módokat fel kell ismerni, az azokhoz szükséges eszközök megválogatása a szociális munka egyik leglényegesebb feladata. A megelőzés hiánya miatt jelentkező szociális problémát a szociális munka keretében meg kell oldani. A megoldásnak azonban megvannak az előfeltételei. A megoldáshoz nem lehet hozzáférni, amíg az adatgyűjtés munkája befejezve nincs.

Az adatgyűjtés sem tartozik a könnyű és egyszerű feladatok közé. A szociális problémák jelentkeznek a népesedés minőségi és mennyiségi részén. Úgy a mennyiségi, mint a minőségi népesedést lényegesen befolyásoló társadalmi problémák vizsgálatalati anyaga azt mutatja, hogy a születések elmaradásából származó nemzeti hátrány át van szöve különböző erkölcsi, gazdasági szálakkal, és a születés elmaradásának ténye sok olyan kérdést takar, melyek feltárása nélkül ezt a nagy problémát megoldani nem lehet.

Az adatgyűjtés a népesedés és népmozgalom kérdésén kívül akkor teljes, ha az élet korszerű tagozódásában felöleli az anya- és csecsemővédelem, gyermek, ifjú, felnőttek helyzetét. De az életkor szerinti adatgyűjtést ki kell egészíteni a társadalmi rétegződés szerinti adatgyűjtéssel, amely megmutatja, hogy a munkás, törpe-, közép-, kisbirtokos, jómódú paraszt, iparos, kereskedő és értelmiségi társadalmi rétegben, osztályban milyen problémák keletkeznek, azok miképpen hatnak, alakulnak, és alakulásuk, egymásba kapcsolódásuk hogyan váltja ki azokat a problémákat, amelyek a nemzet egészére, annak erejére, fejlődésére kihatással vannak.

Az adatgyűjtés teljes képét csak akkor lehet megszerzeni, ha a gazdasági erő szerinti társadalmi rétegződésben végbemenő változások és magatartásuk vizsgálataira is kiterjed. A nagygazdák, gazdaságok, gyáriparok, pénzintézetek magatartása, a haszonkulcs megállapítása, a jövedelem mikénti felhasználása, továbbforratása a szociális problémák kialakulásában igen jelentős szerepet töltenek be. A gazdasági erő lehet a problémák megszüntetésének igen jelentős tényezője, mint ahogy ellenkezője is: a legsúlyosabb problémák elindítója. Egy nagy gazdaság lehet egy vidék lakosságának áldása, jólétének biztosítója, éppen úgy "a contrario" lehet a lakosság legsúlyosabb problémáinak, elnyomódásának okozója.

A szociális problémák felismerése, keletkezésük vizsgálata és az adatgyűjtés után veheti kezdetét a problémák leküzdésére irányuló munka, melyhez eszközök szükségesek. Mindenekelőtt életre kell hívni azt a szervezetet, amely a széttagozott szociális munka elvégzésére alkalmas. A szociális feladatok megoldása - abból az elvből kifolyólag, hogy az egyének jóléte, helyzetének megjavítása, az egyének fejlődése elé meredő akadályok eltávolítása, illetőleg áthidalása az állam és szerveinek feladata - elsősorban a közigazgatás körébe tartozik, tehát a közigazgatás megfelelő szervezésénél kell gondoskodni. A szociális munka szervezésénél figyelembe veendő az a meglévő, kiépített szervezetek és adottságok, amelyek a többi közigazgatási feladatokat ellájtják. A szociális közigazgatás akkor tudja elvégezni a munkáját, hogyha a közigazgatási egységek a községből kiindulva a legmagasabb államigazgatási szervezethez zavaratlanul összeműködnek. A községekben végrehajtandó szociális munkának megfelelő szervezettel kell rendelkeznie. Ugyanúgy biztosítani kell a járásokban, megyékben, városokban az egymáshoz kapcsolódó, fokozatos és az egyes fokokon elintézésre váró ügyekhez szükséges szervezetet.

A szociális munka közigazgatási feladata jelentkezik a végrehajtásban, javaslatkészítésben és a többi szervekkel való együttműködés, biztosításában. A kiinduló pont a község. Az egyéneknek a községekben kialakult társadalmi élete mutatja a társadalmi berendezkedés hibáit első fokozaton. A községek élete az egyén helyzetét tükrözi vissza. A társadalmi rétegződések itt kezdődnek, viszont csak itt lehet a szociális munkát eredményesen megalapozni. Egy községben fellépő társadalmi probléma a kisebb rétegződésben könnyebben figyelhető meg, viszont a könnyebben alkalmazhatók a problémák megoldásához szükséges eszközök. Ha ma az egész ország lakosságát érintő szociális problémák kerülnek felszínre, annak az az oka és magyarázata, hogy a községekben a problémákat akkor, mikor felmerültek, organizáció hiányában nem oldották meg, s minthogy az okok, amelyek miatt a problémák felmerültek, rendszeren a községekben kívül nagyobb egységekben kihatással bíró magatartásokból, állapotokból keletkeztek, ugyanazok az okozatok jelentkeztek több községben és alakultak az ország kisebb vagy nagyobb területén általánosanokká.

A községekben jelentkező problémák megoldása csoportok szerint végzendő. Az általános védelmi csoportban népesedés, családvédelem, öregség és rokkantság következtében fellépő problémák és egyes alkalmakkor fellépő éhség és a szegénységgel kapcsolatos tennivalók csoportosíthatók.

Külön csoportban kell tárgyalni a munkásokkal kapcsolatos problémákat. Ebben a csoportba beletartozik a tanoncvédelem, mezőgazdaságban dolgozó ifjúság és munkásság védelme, mezőgazdasági cselédek és házi cselédek, kisipari-, gyári- és bányamunkások védelme.

Ezen csoportokon túlmenően a módszeres szociális munka nem hagyhatja figyelmen kívül a kisegzisztenciák mikénti kiala-

kulcsának és működésének egyetlen csoportját sem. A cél és feladat a kisegzisztenciák számának növelése, melybe szervesen bekapcsolódik a meglévő kisegzisztenciáknak olyan irányú óvása, hogy azok a különféle társadalmi, gazdasági, politikai hatások következtében megszerzett társadalmi helyzetet ne veszítsék el, azaz ne süllyedjenek vissza az alacsonyabb társadalmi rétegben elhelyezkedő munkásság, esetleg proletariátus színvonalára. A szociális munka tehát kiterjed a kis- és törpebirtokosokra, kiskereskedő, kisiparosokra és kis háztulajdonosokra.

A materiális helyzet megszilárdítása mellett külön feladat az egészségvédelem kérdése. Az egészségvédelem és a szociális problémák keletkezése egymással szoros kapcsolatban áll. Az egészségvédelem hiánya a szociális problémák sorozatát váltja ki, míg a jól kiépített egészségvédelem sok szociális problémának veszi elejét. A hiányokkal küzdő egyén kellő táplálkozás híján az időjárás viszonyosságai ellen nem tud kellően védekezni, ami a betegségek sorát váltja ki. A betegség következtében korlátozott keresetképesség előidézi a szegénységet, az egyének, esetleg a vele kapcsolatban álló többi személynak anyagi romlását. A legtöbbször egészségvédelmi szervezet sem tudja egy bizonyos mértéken felül hatását kifejteni, ha nem szegődik társul a szociális munka, amely nyújtja a materiális szükségleteket. A gyógyszer még nem gyógyítja meg a beteget, a gyógyszer mellett szükség van megfelelő táplálkozásra, esetleg meleg szobára, egészséges fekvőhelyre, lakásra, ruhára stb. Biztosításuk a szociális munka körébe tartozik, és miután az elsőrendű szükségletek kielégítésével állanak kapcsolatban, a szociális problémák tekintélyes részének megoldását is jelentik. Az egészségvédelmi csoportba beletartozik az anya- és csecsemővédelem, az óvodás, iskolás gyermekek védelme, népbetegségek elleni küzdelem, betegség és baleset elleni védelem.

Mindezeket a csoportokon kívül a népképzés az a feladat, amely szorosan beletartozik a szociális munkába. Az oktatási rendszerben a gyakorlati szempontok nem érvényesülnek olyan mértékben és módon, hogy az élet folyamán az elemi oktatásban részesültek a különböző életviszonyok között el tudjanak igazodni. A folyton változó élet indokolta teszi, hogy a lakosság állandó tájékoztatást nyerjen azokról a változásokról, amelyek gazdasági haladását, társadalmi és gazdasági megerősítését szolgálhatják. A népképzésnek fel kell ölelnie azoknak az ismereteknek nyújtását, amelyek a falu adottságai között lehetővé teszik, hogy a falusi lakosság állandóan lépést tarthasson az élet fejlődésével, az új lehetőségek kihasználásával, az új eszközök gyakorlati alkalmazásával, társadalmi és gazdasági erejüket növeljék. Tehát azoknak a szaktanfolyamoknak, amelyek eddig is működtek, a magasabb nemzeti érdekek szolgálatában szervesen be kell illeszkedniük a szociális közigazgatás munkakörébe.

A szociális közigazgatási feladatkör a végrehajtáson túl felöleli a javaslatkészítés feladatát, amely abból áll, hogy a helyi viszonyok között meg nem oldható feladatokat vármegyeyei,

vagy pedig kormányzati keretben veendő rendezésére tesz előterjesztést.

A javaslatkészítésen túlmenőleg meg kell szervezni az együttműködést azok között a szervezetek között, amelyek közvetlenül, vagy közvetve szociális munkakört végeznek, vagy valamilyen módon munkájukkal a nép gazdasági helyzetének megjavítását végzik, és így a szociális problémák számának csökkentésére vannak hivatva. Az együttműködés biztosítására megvan a lehetőség és alkalom a községekben, de ki kell építeni az együttműködést a megyei szervezetek és főképpen az országos szervezetek között.

A szociális munka megszervezésénél a közigazgatás feladata az egyház szociális munkájának bekapcsolása mellett a társadalom szociális munkájának megszervezése is. A társadalom a szociális munka egy részét társadalmi egyesületek alakjában végzi. Vannak társadalmi egyesületek, amelyek konkrét szociális kérdéseket akarnak megoldani, a társadalmi egyesületek legnagyobbrésze azonban minden szociális kérdéssel akar foglalkozni, és vannak olyan társadalmi alakulatok, melyek közvetlenül állíthatók egyes szociális problémák megoldásának szolgálatába. A társadalom legnagyobb része szervezetlenül veszi ki részét a társadalmi szolidaritásból folyó munkából. A társadalmi munka megszervezése rendkívül fontos és nagy jelentőségű egyrészt a benne rejlő hatalmas munkaenergia miatt, amely a feladatok igen tekintélyes részének megoldásához elegendő volna, másrészt a szervezett társadalmi munka hatalmas nemzetnevelő és nemzetépítő munkát végezhetne el, és végül, de nem utolsósorban a jelentősége kidomborodik abban az anyagi erőben, amit a társadalom juttat a felszínre kerülő problémák enyhítésére. Mindezek az energiák, hatalmas lehetőségek a szervezetihiányosság következtében nem fejthetik ki hatásukat. Az átrendezési munka megindítása az államhatalom kezdeményezésére a közigazgatás közreműködésével sűrűn megoldandó.

Az organizáció mellett a szociális problémák megoldásának eszközei a közigazgatási jogszabályok. A társadalomban felálló hiányok, a társadalmi elferdülések és az abból folyó társadalmi összhang megzavarásának megelőzése, illetőleg a megzavart összhang helyreállítása érdekében az államhatalom jogszabályokat bocsát ki. Bár a jogszabályok kibocsátása nem történet átíró szociálpolitikai szemlélettel, rendszerbe foglalásuk után megnyugtató képet adnak. A jogszabályokban lévő lehetőségek kihasználása a problémák számát és feszítő erejét csökkenteni. A jogszabályok megismerésére, végrehajtására és alkalmazására nem fordítottak gondot. Hiányzik a közigazgatásban a szervezet, amely a jogszabályrendszerben a szociális munkára vonatkozó jogszabályok végrehajtásával foglalkozhatna. Következésképp a kiadott jogszabályok a gyakorlatban nem nyertek megfelelő alkalmazást. A szociális közigazgatás, amely a közönség érdekeit szolgálta volna, eltévedt a bürokrácia és a formalizmus útvesztőjében. Nem történt gondoskodás arról sem, hogy a szociális hiányok megszüntetése érdekében kiadott jogszabályok egy kézben összpontosuljanak, így elmaradt a megfelelő gyakor-

lat kifejlődésének lehetősége. A hatalmas nagy erőfeszítés, amely a kiadott jogszabályokban az államhatalom részéről a gyengék védelme érdekében a társadalmi összhang biztosítására és ezzel kapcsolatosan a nemzet megerősítésére és fejlesztésére irányult, hatástalan maradt.

A szociális problémák megoldásának eszközei között szerepelnek a morális eszközök. Ezek a felebaráti szeretet, társadalmi szolidaritás, nemzeti öntudat, faluközösségi öntudat, osztályöntudat megismerése. A morális eszközök a szociális munkának hatalmas támaszai. A közérdekű magatartásnak megvannak az etikai alapjai. Az erkölcsi beállítottság adja meg a lehetőségét az igazságos társadalmi berendezkedésre. Az etika hiánya miatt az önzés lép előtérbe, és a problémák megoldására irányuló törekvések olyan nehézségekkel kerülnek szembe, amelyek a munkaeredménynek igen tekintélyes részét megsemmisítik. Ahol az erkölcsi világnézet magas fokon áll, ott a feladatok legnagyobb részét megoldják különösebb külső beavatkozás nélkül.

A szociális problémák megoldásához ismeretekre van szükség. Altalános szociális kultúra nélkül szociális feladatokat megoldani nem lehet. Szükség van a készségre, amely a morális felfogásból táplálkozik, a készséget azonban ki kell egészíteni az ismeretek alkalmazásával, hogy az gyakorlatilag értékké alakulhasson. Tehát szükség van az általános szociális kultúrára, kell ismerni a társadalom szerkezetét, ezeken túlmenően a nélkülözhetetlenek a szociális munkánál az általános gazdasági ismeretek, a szakismeretek, és végül ismerni kell a helyzetet és az egyént, az embert, akinek helyzetén a szociális munka segíteni akar.

A szociális munka legjelentősebb tényezője a gazdasági eszközökben rejlik. Gazdasági eszközök közé kell sorolni a káritatív segélyezést, munkaalkalmak szervezését és a szövetkezetek, pénzügyintézetek közreműködését - a szociális problémák megoldásának szolgálatában. E három tényező együtt alkotja a szociális gazdasági feladatkört, amelynek további tagozódásában a munkaközvetítés, szabadidő felhasználás, telepítés, gazdálkodás, tagosítás, értékesítés, beszerzés, hitel és közlekedés feladatai szerepelnek.

A szociális problémákat bőségesen ontja a munkakereslet és munkakínálat mikénti kialakulása, illetőleg a kínálat és kereslet kiegyenlítetlensége. A kínálat és kereslet kiegyenlítetlensége, egészséges egyensúlyba hozása, a gazdasági életet is védő megírzkódódtatásoktól. A nagy munkástömegeknek a munkalehetőségek területén szükségük van tájékozódásra. A szociális munkának egyik igen jelentős tényezője a helyes tájékoztatás megszerzése, a munkák terén mutatózó különbségek kiegyenlítése, mert ez az egészséges és igazságos munkabér kialakításának erős tám-pontja.

A szabadidő felhasználás részben a munkahiány következtében előálló szabadidő, részben pedig a munkaidővel kapcsolatos szabadidő kihasználásának feladatait öleli fel. A munkaszü-

netek gazdaságos felhasználása nagy szervezési feladatot ró az illetékesekre, viszont az anyagi és morális előnyök, amelyek benne rejlenek, a nemzet szempontjából felbecsülhetetlenek. A munkanélkülieknek jóirányú foglalkoztatása, a gazdasági életbe való visszavezetése nemcsak a nemzeti vagyon növelése szempontjából rendkívül nagy jelentőségű, hanem egészséges munkás létkünetnek, munkamorálnak a kialakítását is elősegíti.

A gazdasági eszközök között szerepel a telepítés kérdése. Az egészséges, kiegyensúlyozott társadalmi élet biztosítása érdekében szükséges annak a megállapítása, hogy vajon az egy földterületen élő lakosság a létfenntartáshoz szükségeseket azon a területen biztosítani tudja-e. A jelenlegi társadalmi elrendeződésben azt kell látni, hogy belterjes gazdálkodásra alkalmas területeken a ritkább lakosság külterjes gazdálkodásra dik, jól lehet ugyanaz a terület sokkal több családnak, egyszertenciának nyújthatna biztos alapot. Ezzel szemben igen sok vidéken a föld mostohasága, termőképessége állja útját a belterjes gazdálkodásnak, s ezeken a területeken a lakosság sűrűsége még fokozza a társadalmi helyzet rosszabbodását. Ennek az egyenlőtlenységnek a kiigazítása vár a telepítésre. Itt kapcsolódik belterjes gazdálkodás feladata a szociális munkába. Ahol terjes gazdálkodásra meg kell tanítani a lakosságot, a bel-föld termelőlehetőségeinek legjobb kihasználásával minél több egyéneknek, családnak biztosítsa a megélhetést.

A gazdálkodás mellett a tagosítás, értékesítés és a beszerzés kérdései azok a nagy feladatok, amelyek szervezésen hoz-zátartoznak a társadalmi megelégedettség biztosításához. A tagosítás a föld megművelését, könnyebb kezelhetőségét biztosítja. Az értékesítés megszervezése révén kiemelhetők a társadalmilag és gazdaságilag leggyengébbek a kihasználók kezéből, ha gondoskodás történik együtt a termelt anyagok értékesítésének megszervezéséről. A jobb áron értékesített termelvények biztosítják a jobb munkabérekét és a nagyobb teherbíróképességet. Ugyanakkor nem hagyhatók figyelmen kívül a beszerzéssel kapcsolatoson jelentkező társadalmi nehézségek és a beszerzéshez szorosán kapcsolódó kishitelek kérdése sem.

A hitel szerepe a társadalmi helyzet megjavítása szempontjából ott emelkedik ki jelentőségében, mikor a hitel az önálló egzisztenciák megerősítése, illetőleg kialakítása szolgálatába áll. A hitel tehát nem lehet kizárólag egyoldalú pénzület, hanem tekintetbe kell vennie azokat a gazdasági hatásokat, amelyek a hitelhez kapcsolódnak, tehát a hitelnek biztosítani kell azt a szerepet, hogy a jobb gazdálkodásfejlesztést szolgálja. Nem döntheti el a hitel nyújtását kizárólag csak a kölcsönt felvevő hitelképessége, hanem figyelembe kell venni azt a célt is, amelyre igénybe veszik. Ha az az általános gazdasági keretekben nem biztosítja a társadalmi megerősödést, akkor folyósítani nem szabad. Ezenkívül a hitel kérdését rendezni kell, különösképpen a bankszerű fedezetet nem nyújtó kisegzisztenciák hitelkielégítése terén, ahol ez idő szerint fedezet hi-

ánya miatt, személyi hitel formájában az uzsora vámszedői te-
szik nehezé a nincstelenség és kisérgisztenciák életét.

A szociális problémák megoldásának eszközei között sze-
repe a közlekedés kérdése is. Ahol nincs út, ott a termelők
nem szállíthatnak az év bizonyos szakában. A termelvények na-
gyobb részének értékesítése az őszi időben történik, mikor az
első idő következtében az utak járhatatlanok. A termés eredmé-
nyére váró gazda kénytelen a közlekedési nehézségek miatt az
adott viszonyok között kínálkozó áron értékesíteni terményeit.
Ez igen sok tekintetben lényeges veszteséggel történik meg, és
elesik attól a többlettől, amit megszereshetne, ha megfelelő
utak vagy szállító eszközök állának rendelkezésére. A közle-
kedés kiépítése tehát a szociális munkának jelentős tényezője
és eszköze.

A szociális munka felsorolt vázlatát mutatja azt a szé-
leskörű feladatot, amelynek központjában az államhatalom, ille-
tőleg a közigazgatás áll. A hajtóerőt, mozgatóerőt a közigaza-
tásnak kell adnia. A közigazgatás ebben a feladatkörben csak
akkor teljesítheti hivatását, ha az egész területet uralja.
Látnia kell a problémákat, tudnia kell, hogy mit írnak elő a
jogszabályok, látnia kell, hogy a végre nem hajtott jogszabá-
lyok alkalmazásával mit lehetne pótolni, ezenkívül milyen in-
tézkedésekre volna szükség a problémák megoldása érdekében.
Ezek együttesen felölelik azt a lehetőséget, hogy a viszonyok
megoldása érdekében új jogszabályok kiadását kezdeményezze; a
megnyitható gazdasági forrásokat kiépítse. A szociális munkát
irányító közigazgatásnak látnia kell, hogy mit lehet ezek közül
a feladatok közül szervezéssel és mit lehet gazdasági eszközök
igénybevételével megoldani. Feltétlenül pontosan uralnia kell
a szociális munka területét a munkamegosztás szempontjából is,
hogy az egyháza és a társadalomra váró munkarészt kiosztassa,
elvégeztethesse.

A szociális munka vázának helyes összeállítására megadja a
lehetőséget annak, hogy a külföldi minták lemásolása nélkül a
szociális munka területét alkotó vizsgálati, adatgyűjtő és meg-
oldó feladatok közül a szerkesztő részeket egységben a leg-
hivatottabbak dolgozzák ki, és a szakkérdések a leghivatottab-
bak tollából megvilágítottan kerüljenek részben az érdeklődők,
részben pedig a szociális munkával foglalkozó közigazgatási,
egyházi és társadalmi szervek kezébe.

JEGYZET

/1/ Ereky István: Közigazgatás és önkormányzat.

Magasházy Béla

Mindössze annyit tudunk, hogy miniszteri osztálytanácsos
volt, feltehetően az Ipari Minisztériumban. Mint a legkisebb
munkabérek megállapítását és a munkaviszony szabályozását előí-
ró törvény előkészítő apparátusának tagját bízták meg a törvény
ismeretével.

Reitzer Béla (1911-1942) szociológus.

1911-ben született Szegeden. Gimnáziumi tanulmányait ki-
váló eredménnyel végezte. A gimnáziumban Bibó István és Ortutay
Gyula voltak a legközvetlenebb barátai.

1929 őszén beiratkozott a szegedi egyetem Állam és Jog-
tudományi karára.

1933-ban jogtudományi doktorátust szerzett.
Egyetemi évei alatt részt vett a Buday György vezette
tanyai agrár-settlemeent mozgalomban, és tagja lett a szegedi
fiatalok Művészeti Kollégiumának. A kollégium titkárának vá-
lasztotta.

1931-től bekapcsolódott a Szociáldemokrata Párt szegedi
szervezetének munkájába is.

1933-ban professzora, Surrányi-Unger Tivadar maga mellé
vette asszisztensnek.

1934-től ügyvédgyakorok.

1935-ben megjelent "A proletárnevelés kérdéseiről" c.
tanulmánya.

1936-tól hivatalosan is ügyvéd. Ugyanez év végétől a Ke-
reskedelmi és Iparkamara gyáripari és szociálpolitikai osztá-
lyára került.

Feltehetően 1942-ben halt meg egy munkaszolgálatos kór-
házban.

Az életrajzi adatok nem sokat mondanak el Reitzer Bélá-
ról. Rövid ideig élt, következtetésképpen pályafutása is rövid
volt. Barátai (Bibó, Ortutay, Erdei) vallomásain keresztül több-
bet tudhatunk meg róla, mint amennyi írásaiból kiderülhet. Egy-
behangzó vélemény szerint sokat ígérő, tehetséges szociológus
volt.

Fontosabb írásai: A proletárnevelés kérdéseiről (Szeged 1935),
Ezer munkás a szabadidejéről (Munkaügyi Szem-
le 1940),
A munkapiac helyzete a munkaközvetítés re-
formja előtt (Közgazdasági Szemle 1941)